

**ВИКОРИСТАННЯ ДОКУМЕНТАЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ У ПРОЦЕСІ
ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ З КУРСУ
«ІСТОРІЯ ЕКОНОМІКИ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ»**

Сучасні підходи до вивчення історії економіки та економічної думки, що базуються на цивілізаційній парадигмі, роблять досить актуальним залучення до вивчення предмету конкретних фактів і подій, на основі яких і відбувається розкриття господарського розвитку певного суспільства. Такі факти, з нашої точки зору, найкращим чином розкривають документальні та літературні джерела відповідної епохи.

До того ж, одним з найважливіших завдань, які стоять перед студентами при вивченні курсу «Історія економіки та економічної думки» — це творче осмислення тих фактів і подій, які характеризують певний етап господарського розвитку людського суспільства. Саме такий творчий підхід, який істотно розширює світогляд студента, стає можливим у процесі аналізу літературних джерел, фрагменти з яких ми і використовуємо в процесі перевірки знань.

Для реалізації поставлених завдань нами підготовлено кілька комплектів невеликих за обсягом історичних джерел або фрагментів з них. Це можуть бути фрагменти самих різних за змістом і формою джерел — як уривків з літературних пам'яток, так і відповідні фактологічні матеріали, які розкривають певні характеристики суспільного розвитку та окремих підсистем суспільства.

Так, для перевірки засвоєння студентами матеріалу теми «Господарський розвиток та економічна думка на етапі становлення суспільств Східної і Західної цивілізацій (VIII ст. до н.е. — V ст. н.е.)» ми пропонуємо розглянути студентам, наприклад, такий фрагмент з праці Ксенофонта «Кіропедія», де він характеризує ремісничу працю: «...Людині, яка займається багатьма ремеслами, неможливо виготовляти все однаково добре. Напроти, у великих містах, завдяки тому, що у кожному предметі мають потребу багато хто, кожний майстер може забезпечити своє прогудування і з одного ремесла. А нерідко є достатнім навіть частини ремесла; так, один майстер шие чоловіче взуття, а інший — жіноче. А іноді навіть людина заробляє собі на життя лише тим, що шие заготовки для черевиків, інший — тим, що вирізає підшви, третій — лише тим, що викроює передки, а четвертий не роблячи нічого з того, а лише зшиваючи все це разом. Зрозуміло, що той, хто проводить час за такою обмеженою роботою, той і спроможний виконувати її найкращим чином» [1, с. 188], — та дати відповідь на запитання: «Про що говорить автор у наведеному тексті? Які зміни у господарській системі можна прослідкувати з тексту?»

З нашої точки зору відповіді студента на ці запитання дозволять викладачеві оцінити ступінь засвоєння матеріалу та розуміння ним тих процесів, що відбуваються в господарській сфері, зокрема досить високий рівень поділу праці та розуміння Ксенофонтом впливу його на підвищення рівня ремісничого виробництва.

Пропонуються й інші фрагменти текстів, які охоплюють тему в цілому. Зокрема, наприклад, таке завдання: «Демосфен (384—322), найвидатніший афінський політичний оратор, у своїй промові проти Афоба, свого опікуна, наводить цікаві дані щодо розвитку ремесла та торгівлі в Афінах: «Мій батько, Демосфен, панове судді, залишив багатства майже на 14 талантів... батько, панове судді, залишив дві майстерні, кожна з немалим виробництвом, 32 чи 33 зброярів, що коштували по 5 і по 6 мін, інших, що коштували не менше як 3 міни і давали на рік 30 мін чистого прибутку, ще ліжкових майстрів числом 20, які були заставлені йому за 40 мін і приносили 12 мін чистого прибутку, крім того срібла близько анта, відданого в позику з розрахунку однієї драми, так що за рік виходило проценту понад 7 мін... у морських підприємствах 70 мін, позичених Ксуфу, 2400 драм у трапезі у Пасіона, 600 у трапезі у Пілата, 1600 у Демомела, сина Демона, грошей, позичених різним особам по 200 і по 300 драм — загалом близько таланта... А всього, коли розслідуєте, знайдете до 14 талантів» [2, с. 202].

Про що говорять наведені дані? Які господарські форми (господарські одиниці) згадуються в наведеному уривку? Що можна про них сказати?

Відповіді студентів на поставлені завдання, як і в попередньому випадку, показують рівень засвоєння матеріалу та глибину розуміння того, що мало місце в господарській сфері давньогрецького суспільства. Це, перш за все, існування в Афінах досить великих ремісничих майстерень як господарських форм, що виробляли продукцію на продаж і приносили немалі доходи їх власникам, а також інших джерел отримання грошових доходів та інших господарських одиниць.

Такий підхід формує у студента творче ставлення до матеріалу посібника, вчить співставляти факти з теоретичними положеннями, визначати причинно-наслідкові зв'язки, закономірності то-

що. Як би переглядаючи подумки матеріал посібника, студент шукає відповідне, з його точки зору, пояснення запропонованих у завдання фактів.

Отже, такий підхід до організації поточної перевірки знань дозволяє викладачеві не просто з'ясувати ступінь засвоєння матеріалу, але й зрозуміти творчий потенціал окремого студента, побачити глибину розуміння ним матеріалу певної теми та підвищити наукову складову навчального процесу.

Література

1. *Ксенофонт*. Киропедия. — М.: Наука, 1976. — 335 с.
2. Хрестоматія з історії стародавнього світу: У 3-х т. — Т. 2: Греція і еллінізм. — К.: Рад. школа, 1954. — 324 с.

*Тимченко Ю.В., к.е.н.,
доцент кафедри історії та теорії господарства*

НАУКОВА СКЛАДОВА У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Протягом тривалого часу життя основною сферою діяльності людини є навчання. Воно відбувається в загальноосвітніх і вищих професійних навчально-виховних закладах і здійснюється, в основному, в рамках класно-урочної системи. Проте, останнім часом, у вищих навчальних закладах посилення наукової складової у навчальному процесі стає одним із визначальних напрямів сучасної освіти. Під науковістю, як правило, розуміють відповідність сучасним досягненням науки, науковим критеріям, наявність цілісної теорії чи окремих наукових положень. Принципи науковості полягає в доборі матеріалу, який відповідав би структурі певної галузі знань і навчального предмета, специфіці його розділів і тем. Викладача він зобов'язує викладати предмет на підставі перевірених наукових даних, розкривати причинно-наслідкові зв'язки явищ, процесів, подій, новітні досягнення науки, зв'язок з іншими науками.

Навчання у вищому навчальному закладі — складний і багатогранний процес взаємодії викладача і студентів, у результаті чого мають розв'язуватись такі завдання: оволодіння студентами знаннями, вміннями, навичками й методами самостійної пізнавальної діяльності, забезпечення розвитку інтелектуальних можливостей студентів, формування наукового світогляду.

Основне завдання, яке має вирішуватись у процесі навчання, — це забезпечення розвитку інтелектуальних можливостей особистості. Розвинений інтелект становить головне багатство як окремої людини, так і людської спільноти загалом. Як правило, у студента, який закінчив вивчення того чи іншого курсу навчання, з усього обсягу програмного матеріалу залишається в пам'яті лише 5—6 %. Але з цього приводу не варто хвилюватись. Важливо те, якою мірою процес опанування знаннями, вміннями й навичками забезпечив інтелектуальний розвиток особистості, і як вона оволоділа ефективними методами самостійної пізнавальної діяльності.

Провідне місце в навчальному процесі має займати самостійна пізнавальна діяльність студента. Помилкою є зведення навчального процесу до "передачі" знань студентам, "подачі" нового навчального матеріалу, "прищеплення" умінь і навичок. Викладач має організовувати діяльність студентів, створювати оптимальні умови, щоб вони самостійно оволодівали знаннями і на їх основі мали змогу формувати вміння й навички.

Процес пізнання розуміють як цілеспрямоване відображення об'єктивної реальності у свідомості людини. Між процесами навчального та наукового пізнання є спільні та відмінні риси. Спільним є те, що вони здійснюються за однаковою схемою: живе спостереження об'єкта навчання чи пізнання — осмислення істотних особливостей і зв'язків цього об'єкта — застосування і перевірка здобутих знань на практиці; обидва мають одну ціль — пізнання істини, об'єктивної реальності; однаково спрямовані на пізнання законів і закономірностей об'єктивного світу.

Відмінні риси полягають у тому, що: а) у процесі навчання студенти не відкривають нові знання, а засвоюють уже пізнані істини; б) під час вивчення певного об'єкта він може бути представлений моделлю; в) у той час, коли на наукове пізнання об'єктів дослідження вчені в окремих випадках витрачають десятки чи й сотні років, то під час навчання на пізнання їх витрачається значно менше часу; г) якщо в процесі наукового пізнання здобуваються нові знання, істинність яких ще треба перевірити, то під час навчання у такій перевірці потреби немає.

Однак студентів необхідно залучати до наукової пізнавальної діяльності, вчити використовувати методи, форми та принципи дослідження, що сприяє формуванню наукового мислення.